

Náttúran og vit

Tá seinasta áin er eitrad, og seinasti fiskurin oyddur, vil hvíti maðurin ásanna, at peningur ikki kann etast.

Hesi vísdómsorð eru søgd av klókum indíána, fyri mongum árum síðan

Indíánar vóru og eru (teir, ið eftir eru) eitt fólk, ið kendi seg sum ein part av náttúruni, samstundis sum teir vistu at henda náttúra merkti liv ella deyð, fyri teir, alt eftir hvussu hon var røkt.

Forfedrar okkara, ið eisini livdu tætt at náttúruni, fataðu eisini hetta fyrbrigdi, og fóru tí fram við skínsemi í øllum livsins lutum.

T.d. fór fuglaveiði go bjargarøkt fram eftir ávisum skipanum, soleiðis

at trygd var fyri at ikki ránsveiði og oyðing fór fram.

Tað sama er óiva um hagaskipanir okkara at siga. Tað man hava verið rættiliga tíðliga í tíðini, at menn hava ásannað, at ikki bar til at hava meira seyð upp á, enn hagin kundi bera.

Eitur og náttúrudálkan vóru kanska ikki nøkur hóttan tá, men væl var ansað eftir at t.d. matarain var hildin rein.

Hetta var í eini tíð, hvar

fólkið eftir náttúarmeti, var sera lítið upplýst, tey felstu dugdu ikki so mikið sum at lesa, og orð sum økilogi vóru als ikki til, ei heldur umhvørvisverndarfelagsskapir, friðingarnevndir og aðrir burekratískir yvirbygningar, sjálvst um arbeiði hjá hesum ikki skal undirmetast.

Klókri gamli indíánin var so framsiggin, at hann dugdi at meta at teknologin, eitt finari orð fyri morgiriheit hvíta manns-

ins, fór at fara illa við náttúruni og rikidomi hennara, og at enda heilt oyðileggja hana, um ikki var farið fram við skynsemi og hógv.

Nakað, ið minnir um hetta, er við at henda í litla landi okkara í hesum døgum.

Í Eysturoy skulu áir og vatnraði turrleggjast, og vakrasta øki í oynni setast undir vatn. Onkur skilamaður har norðuri hevur nevnt hetta «Oyðingarverkið mikla». Og alt hetta bert fyri nøkur ivasom kilowatt, ið á ongan hátt gera okkum leysar av arabaraskiekinum, í eini møguligari nýggjari oljuekru.

Oyðingarverkið stóðar neyvan tá liðugt er norðuri á Eysturoy. Aftaná man Fjallavatn fara at standa fyri tærni o.s.fr. so

langt sum til ber.

Tá vera vit at ásanna at: Tá seinasta áin er turrleggð, vera Føroyar ein óhugnalig oyðimørk at liva í.

Sjógvin røktu forfedrar okkara so frægt sum evni og amboð vór til. Oyðing ella ránsveiði kundi aldri koma upp á tal, við teim færum og tí veiðiutger teir høvdu um hendi. Í staðin vóru teir áskoðarar meðan aðrar tjóðir trároyndu mið og runnar okkara, heilt inn á seiðabergsleið.

Í dag er alt óðrvisi, útlendingar eru mestsum beindir burtur úr grunnum okkara, men í staðin eiga vit sjálvir kanska heimsins mest nútímans veiðiflota, sum vit av røttum áttu at veri stoltir av, men hesin stoltleiki verður av ymsum orsökum blandaður.

Politikarar okkara hava, fyri at nýta teirra egnu orð, mist alt á gólvið á fjarleiðunum, hetta ger síðan at sera trongligt verður í heimasjógv, og harafturat forir tað við sær, at ymsir bólar innan vinnuna, kenna seg hótta og kroystar hvør av øðrum. Og ræðast politikarar okkara framvegis orðið «styring» tá kemur tað at ganga sum við trøllunum í Hornalondum, tey ótu hvørt annað, tað sterkasta livdi longest, men til seinast var einki eftir.

Skal hesin sera effektiv veiðiflota (ið brátt ikki eigur aðrar møguleikar) ótarnaður sleppa at trároynd grunnar okkara, tá var lítið vundið við at vit fingur teir gomlu bretsku damptrólararnar, fyrst út um 12 og síðan út um 200 fjórðingar.

Tá sanna vit aftur orðini hjá gamla indíáninum: Tá seinasti fiskurin er oyddur vera vit at sanna, at svangligt verður at vera føroyingur.

Rókur Dalsgaard

Barbera hvørjum øðrum

Ein, ið undirskrivaði seg «havnamaður/K» hevði herfyri í Sosialinum á hugaverdar hugleiðingar um bygdamenning og ávisti hann einasta gongda vegin fram ímóti størri virkseimi og trivnaði úti um bygdin. Nevniliga hetta, at vit bygdafolk ikki mugu stara okkum blind eftir, hvat fyrferst á stórplassunum og ikki teingja «forfeingilighet» fyri at búgva á stórplassunum uppi, tá bústaður skal veljast, og at vit í hevdshetum ikki venda uppuna okkara bakið, einans tí vit ávísu lētu halda, at frægari er at búgva eitt nú í Havnini.

Munabesta íkast til menning av bygdunum hevði, sum havnamaðurin eisini sigur, verið, at vit hvør í sínum lagi úti um bygdin legdu pengar í virki á heimplássunum okkara heldur enn á stórplassunum. Tá hevði sæðst nakað eftir, tá hevði almenni stuðulin til menning munað nakað, og ikki fyrr enn tá verður meining við at tala um bygdamenning.

num fyri verkamannafjeldini sum higartil. Tá skal undirtøkan til heystar ikki tróta, so illa haggreitt verka- og fiskifólkið seinasta árin hevur verið av borgarligu træk-arunum. Farið tí út í valstríðið sum skjótast og gerið bart, so verkalíkindi aftur fáast her á landi.

Javnaðarmaður
í Kvívík

Bygdamenningin má byrja hjá okkum sjálvum. Sjálfsvirðing og virðingin fyri uppruna okkara og tí strevi, forfedrar okkara legdu í tað, ið sæst eftir teirra úti um bygdin, er ikki nakað vit háðandi kunnu venda bakið uttan so, at hetta kemur okkum afturum brekkur.

Í veruleikanum er tað mangan so við okkum bygdafolkum, at vit úti á bygd leiðast við at vera bygdafolk, meðan vit eitt nú í Havnini ikki á nakran hátt vilja verða skird havnafólk, men eru heldur errin av at vera bygdafolk í eitt nú Havnini — men bygdafolk úti á bygd, har vit eiga at vera, tað Guð forbjóði, tað vilja mong okkara ikki vera.

Skilji tað, hvør ið vil! Feløgini í Havnini bygdamanna inillum kundubent á hesa tvískinnaðu støðu okkara, gjáarmenn í Havn hava felagið «Gjómaður», hvat tað so er. Um teir harvið eru frægari gjáarmenn enn teir, ið á heimplássinum hava ført fedranna arvin víðari, ivist eg stórliga í.

Annars tykir mær tað lægt, at vit ikki kunnu tala um bygdamenning uttan samstundis at klikkja niður á stórplassini. Tey taka hetta og hatta frá okkum o.s.fr. Hetta er ikki so. Eingin tekur nakað frá okkum, men trupulleikin er lutvist, at vit ikki leggja petti í tað, ið hevur verið grundarlagið undir livinum úti um bygdin okkara.

Vit seta fegnir hálar og heilar oyggjar í veð, um bert vit kunnu keypa okkum inn at «diskast» í eitt nú Havnini — sum hann tekur til. Hetta er ikki eingang ósatt, men syndarlíkur veruleiki.

Nei skulu vit hava virkna bygdamenning, so má setast á har vit standa og sjálvi mugu vit ganga undan.

Sjálvur haldi eg ikki, at samfelagsins partur liggur eftir í tann mun, vit vilja gera tað til. Vegasambandið er frálíkt, somuleiðis við sambandinum sjóvegis. Havnagerðirnar hava staðið við uttan íhald seinastu 25 árin, og eru havnaløgini eftir umstøðunum einastandandi. So harfyri kann hvat tað skal vera gerast í bygdam okkara.

Men tianverri, so hevur góða sambandið fyri tað mesta av bygdafolkunum verið nýtt til flutning fyri Well til stórplassini, einamest til Havnar.

Nei heldur enn at «investera» í nýggjan persónligan størstaðarstatus, mugu vit til at gera illogur í heimbygdam okkara. Fyrr gerst einki við bygdamenning.

Seinast eg var norðuri í Havn, kom eg ferðast saman við manni um 40-ára aldur. Jú hann hevði vundið avbera væl við rækjubáti og skuldi norður til onkran sakførara at fáa sær hús til keyps í Havnini. Helt prisin vera sámuligan, einans 800 túsund. Spurdi um hann ætlaði sær til

Havnar at búgva. Nei avgjørt ikki, hann skuldi leiga húsin úti og væntaði sær 120–140 túsund um árið. Ætlaði at vita, um hann ikki fann eini onnur hús afturat til sama endamáli. Eg kundi ikki annað enn ynskja honum góða eydnu við keypinum, men spurdi hann, hvi hann ikki nýtti peningin í okkara oyggj. Setti hann í eitt-hvørt arbeiðsskapandi —

okkurt, ið kundi borið á bygdamenningarleið. Nei tað var bara tvælt at tala um slikt. Her tímdi eingin at gera nakað og einki hevði borið seg higartil, so heldur fáa sær fasta ogn í Havn. Kundi gjalda kontant, men ætlaði í staðin at lána uppá nógvu arva-jørðina.

Eg hugsaði við mær sjálvum, at so mikið meira kundi verið av virðum í

oyggj okkara at sett aftanfyri vinnu- og bygdamenningarfremjandi tiltøk.

annað er so tað, at vit við virkseimi í oynni, eisini kundu hækka virði á jørðini, sum fyri tað mesta liggur ónýtt og til ógagns hjá teimum, sum ikki bara hava hana sum trygd móttvegis peningastovn-

Framhald á síðu 18

Kvøða til kvøðu?

Tú vart ein teirra sum kom heim eftir stríðslok
Á tremur av examensprógnum og idealismu

TÚ giftist við æru og anstand
inn í eitt av okkara størstu reiðaradynastium

TÚ setti teg síðan til rættis sum sakførari
(teir ið Poul F. kallar samfelagsins sjakalar)

TÚ vart ráðgevi tá rekjureiðararnir
stovnaðu síni fyrstu kommandittfeløg

TÚ bygdi tær íbúarborg — hina dýrastu
og glæsiligastu — her á landi

TÚ vart bæði lækni og ljósmóðir tá Adolf var borin í heim
(antisosialistiskur kristiligur miðflokkur)

TÚ lat hár og skegg vaksa vilt (fyri tó at líkjast Karl Marx)
og smoygdi tær í einar gamlar covboybuksur hjá Mikkjali

TÚ bregdaði tær leðurreimina um hálsin
á puddelhundinum hjá frúu tíni

TÚ skøddi teg í tuflur á bæði bein
og smoygdi tær út í summarkveldið at spáka

Jóanes N. Eg vildi fegin tikið þjoka mín og fylgt tær. Men so leingi eisini tú dyrkar falskar profetar, er tú at finna á sama báti sum alt hitt blinda liðið.

proletar